

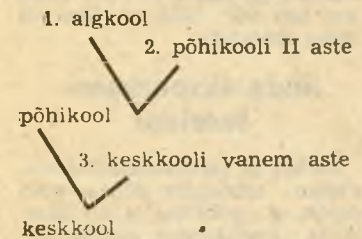
Meie ühiskonnas on palju asju, mis ootavad põhjalikku ümberkorraldamist. Samas on elu näidanud, et kõige kallimaks ja vähetulusaks muutuvad just pisikesed parandused. Pealegi loovad niisugused ümberkorraldused illusiooni, et midagi on ette võetud ja äragi tehtud. Hariduselu on sedavõrd tähtis, ta puudutab vahetult meid kõiki ja mõjutab teisi võimalikke suuri muutusi ühiskonnas, et väärib täiustamist esmajärjekorras. Igasugused tõsisemad muutused kooli struktuuris ja hariduse sisu aga nõuavad suuri lisakulusi, tekitavad raskusi õpetajate ettevalmistamisel ja täienduskoolitusel, nõuavad lähimate aastate jooksul senisest rohkem uusi koole, uue õppekirjanduse loomist jne. Sellega tuleb arvestada ja leppida, sest esiteks on see ajutine, teiseks eeldab iga süsteemi stabiliseerimine kõrgeimal astmel tema destabiliseerimist madalamal. See omakorda ei tähenda, nagu võiksime hakata enne vana lõhkuma, kui meile pole selged uue ülesehitamise teed. Kui tahame otsustavaid muutusi mis tahes eluvaldkonnas, siis tuleb loobuda lihtsustavast lineaarse arengu mudelist, mis jälgib, et iga uuendusega kaasneks igal ajahetkel kõigi näitajate kasv.

Millised võiks olla kooli struktuuri põhjendamise põhimõtted? Üheks oluliseks lähtekohaks on kooli ja tema erinevate astmete õppe-kasvatuse funktsioonid (vt. H. Liimets NO nr. 37, 38). Vähegi konkreetsed kasvatusfunktsioonid ei ole aga puhtobjektiivselt millegi tuletatavad. Need on väärtusotsustused, isiksuse ja ühiskonna vajaduste teatud tõlgendused, kus loomulikult tõstatub ka funktsioonide omavahelise loogilise kooskõlastatuse küsimus. On mõnevõrra kurb tõdeda, et meil peaaegu puuduvad tõsised haridusfilosoofilised uuringud. Õppe-kasvatustöö eesmärkide probleematika on väga nõrgalt läbi töötatud.

Kooli funktsioonid

Laskumata tõsisematesse teoreetilistesse arutlustesse, arvame, et kooli funktsioonides peaks kajastuma meie kõige olulisemana tunnetatavad isiksuse arendamissuunad. Samas peab see kõik vastavuses olema õpilaste arenemisvõimalustega.

Enamikus maades koosneb kool kolmest struktuuriüksusest. Ka meie vabariigis hargnev diskussioon peab silmas kolme kooliastet:

Kooli funktsioonid väljenduvad kolme tinglikult eristatava isiksuse arengusuuna kaudu.

Maailmapildi ja mina-pildi kaudu väljendub suur osa isiksuse kognitiivsest arengusuunast, täpsemalt teadmiste külg. Sealjuures on mina-pildiga seotud kasvatus eesmärgid meie koolis ilmselt alarõhutatud.

Eluvaate all mõistame isiksuse väärtusorientatsioonilist, motivatsioonilist arengusuunda.

Eneseregulatsiooni all peame silmas intellektuaalseid ja psühhomotoorseid oskusi, viisumusi ja võimeid, mis on samas üsnagi isiksuseomased, sõltuvad õpilase füüsilistest ja psüühilistest eeldustest.

I ASTE

MAAILMAPILT

Anda esialgsed teadmised ja oskused emakeelest, võõrkeelest, matemaatikast, loodusest, tööst, inimesest ja ühiskonnast; Luua eeldused õpitava süstemaatiliseks ja seostatud omandamiseks.

Inge Unt, Peeter Kreitzberg

KUIDAS UUENDADA KOOI?

Ajakirjanduses, televisioonis, raadios ja kuluarides jätkub mõttevahetus meie kooli tuleviku üle. Põhiline väitlus käib kavandatava kooli struktuuri üle. See on ka mõistetav, sest temast oleneb edasine — õppeplaani ja programmide koostamine, neist omakorda lähtuv õppekirjanduse loomine.

KUIDAS UUENDADA KOOI?

Vaatluse all on juba neli sisuliselt erinevat kooli struktuuri: reformiga kavandatud 4+5+3; koolieksperimenti initsiatiivgrupi seisukohana väljendatav 5+5+2 ning viimase kaks modifikatsiooni: 4+6+2 ja 5+4+3. Erinevate struktuuride

KUIDAS UUENDADA KOOI?

põhjendamiseks on pruugitud kõikmõeldavaid argumente. Ühed räägivad kooli struktuurist, mis võiks aastakümneteks kinnistuda. Teised püüavad näidata, et täna-homme uuele struktuurile üleminek ei õnnestu. Kolmandad väidavad, et samaaegselt võiks eksisteerida ka mitu erinevat struktuuri.

MINA-PILT

Saavutada, et õpilased: △ tõest teadvustaksid endale oma konkreetseid iseärasusi; △ näeksid ette oma tegevuse tagajärqi.

ELUVAADE

△ Säilitada ja ergutada sisemise tunnetuse ja õpihuvi kujunemist; △ Säilitada ja ergutada eneseväljendamissoovi; △ Kujundada soosiv suhtumine kunstidesse; △ Saavutada, et õpilased võtaksid omaks ja järgiksid kultuurse ja kõlbelse käitumise norme; △ Ergutada õpilastes püüdu saada oma tegevusele võimalikult kõrgeid eesmärgid; △ Saavutada õpilaste eneseteadlikkust ja iseseisvust oma otsustustes ja algatustes.

ENESEREGULATSIOON

△ Kujundada oskused tööks ja suhtlemiseks kollektiivis ja kollektiiviselt; △ Arendada välja põhilised õpioskused (lugemine, arvutamine jne.); △ Arendada välja baasmotoorseid oskused ja tajuvõimeid; △ Kujundada välja eneseteenindusoskused ja harjumused; △ Kujundada välja tervise hoidmise ja säilitamise harjumused; △ Kujundada kultuurse ja kõlbelse käitumise oskused ja harjumused.

II ASTE

MAAILMAPILT

△ Anda süstemaatilised, hästi liigitatud ja omavahel seostatud teadmised erinevatest teaduse ja kultuurivaldkondadest.

MINA-PILT

△ Saavutada, et õpilane suudaks prognoosida oma toimetulekut mitmesugustes (mõeldavates tegevustes); △ Saavutada, et õpilane on võimeline teadvustama oma põhiväärtuseid.

ELUVAADE

△ Kujundada positiivne hoiak enesetäiendamiseks; △ Kujundada valmisolek täisväärtusliku töö tegemiseks; △ Kujundada valmisolek täita üldkehtivaid kõlbelsi norme; △ Saavutada oma rahva kultuuri ja traditsioonide austamine ning järgimine; △ Saavutada teiste rahvaste traditsioonide austamine; △ Kujundada valmisolek järgida tervislikke eluviise; △ Kujundada täiuslikkuse taotlus õpilast eriti huvitavate või tema edasist eluteed määravate tegevuste suhtes; △ Saavutada, et õpilane aktsepteeriks end oma võimete ja võimaluste piires.

ENESEREGULATSIOON

△ Kujundada välja põhilised vaimse ja füüsilise töö oskused; △ Kujundada välja võime iseseisvate otsuste langetamiseks ja nende elluviimiseks.

III ASTE

MAAILMAPILT

△ Anda terviklik, seostatud, hästi põhjendatud ja üldistatud maailmapilt; △ Anda alused ühiskonna majandus- ja kultuurilise toimuvate protsesside mõistmiseks.

MINA-PILT

△ Saavutada, et õpilane omaks adekvaatse, üldistatud ja kooskõlalise kujutluse oma isiksusest.

ELUVAADE

△ Kujundada kooskõlaline süsteem; △ Kujundada valmisolek enese pidevalt täiendamiseks; △ Kujundada valmisolek kriitiliselt analüüsida suulist ja kirjalikku infot; △ Kujundada valmisolek aktiivselt ja vastutustundlikult osaleda ühiskonna ja selle erinevate gruppide elus; △ Kujundada valmisolek osa võtta sotsiaalsete gruppide ja ühis-

kondliku arvamusel kujundamisest.

ENESEREGULATSIOON

△ Kujundada võime erinevate sotsiaalsete rollide täitmiseks; △ Stimuleerida võimelisust lahendada kõrgemaid mõtlemisprotsesse (analüüs, süntees) eeldavaid ülesandeid.

Eeltoodud funktsioonid kajastavad vaid ühiskondliku Pedagoogika Uurimise Instituudi füüsika probleemigrupi ja allakirjutavate ühise arutelu tulemust. Oleme veendunud, et meie kooli funktsioonide põhjalik läbiarutamine ja -vaidlemine võiks kooli praktilisele funktsioneerimisele palju kasu tuua. Praegu puudub meie koolil piisavalt selge eesmärgiasetus.

Samas märkame, et funktsioonide seesuguse sõnastamise puhul kerkivad põhimõttelised raskused konkreetse koolisüsteemi põhjendamisel, kui võrd funktsioonid on intentsionaalsed, spundid määravad ja nende täielik formuleerimine ja saavutamise jääb avatuks. Meie ajakirjanduses avaldatud argumentatsioon on ehk mõnevõrra lihtsustatult postuleeritud kindlaid kvalitatiivseid arenguhüppeid üheks või teiseks kooliastmeks. Praegune arengusühholoogia tase ei võimalda seda. Pealegi on õpilaste individuaalsed erinevused enamikus arenguvaldkondades väga suured ning arengukäik sageli ka individuaalses kuluga. Esialgu tuleb teatud tervele mõistusele ja suhtuda igasse kooli struktuuri põhjendavasse argumentisse täie tõsidusega.

Ajakirjanduses avaldatud diskussiooni võiks kokku võtta kahe küsimusena: kas algkool 4- või 5-aastane? Kas keskkooli vanem aste 2- või 3-aastane (ehk siit tulenevalt, kas põhikool peaks olema 9- või 10-aastane)?

Kas algkool peaks olema 4- või 5-aastane?

Esmalt kõik plussid ja miinused, mis väitluste käigus «Nõukogude Õpetajas», «Rahva Hääles» ja televisioonis välja on öeldud.

4-KLASSILISE ALGKOOI PLUSSID

1. Vastab praegustele traditsioonidele, oleme selleks paremini valmis; 2. majanduslikult kergem ellu viia; 3. õpetajad on sellele paremini häälestatud ja juba ette valmistatud.

5-KLASSILISE ALGKOOI PLUSSID

1. On tagatud suurem õpilaskeskus; sest õpilane viibib kauem põhikooli ühe õpetaja mõju all. See tagab suurema turvalisuse, võimaldab õpetajal õpilast paremini tundma õppida; 2. paremini realiseeruvad ainevahelised seosed, tekib terviklikum maailmapilt; 3. paremad eeldused põhiliste õpioskuste kujundamiseks ja seega aluse loomiseks üksikute aine-

te süstemaatiliseks omandamiseks; 4. võimaldab algkoolis paremini realiseerida 5-päevast tööaeg; 5. väikestes koolides käivad maa-lapsed saavad rohkem kodu-olulisi; 6. üleminek ainesüsteemis õpetamisele langeb kokku murde- algusega (siis peetakse nähtavasti silmas plahvatuslikku abstraktse mõtlemise arengut murde- ees); 7. õpilastel tekib rohkem võimalusi olla noorem-vanem (eraldi 5-aastase kooli tingimustes); 8. 5-(6)-aastane algkool esineb paljude maade (oli ka kodanliku Eesti) koolisüsteemis.

4-KLASSILISE ALGKOOI MIINUSED

pole otseselt esitatud.

5-KLASSILISE ALGKOOI MIINUSED

1. Suurenevad nõuded algklassi õpetajatele, mistõttu praegused algklasside õpetajad pole võimelised 5-klassilises algkoolis õpetama; 2. palju tuleb juurde ehitada kooliruumi või koolimaja sõltuvalt sellest, kas rajada 5-klassilised algkoolid iseseisvatena või põhikooli koosseisu või kool-las-teadades; 3. tekib vajadus suure hulga uute algklasside õpetajate järele; 4. see, mis on õigustanud end mõnes teises riigis, ei pruugi meil tulemusi anda; 5. veel üks aasta on «poiste kõrvus ainult naisõpetajate häälel»; 6. 5-klassilisele algkoolile pole ette nähtud direktorit; 7. harjumine ühe õpetajaga süvendab kohanemisraskusi üleminekul aine viisi õpetamisele; 8. klass on kunstlik lisa, mis positiivse õppepin-ga maha võtab.

Enamikus maades pööratakse algkooli asjadele väga suurt tähelepanu. Pedagoogid ja psühholoogid, kes tegelevad õpilaste arengu uurimisega, on jõudnud üpris üksmeelsele järeldusele: inimese isiksus pan-nakse suurel määral paika just algkoolis, kus ta on väga vastuvõtlik erinevatele arengumõjutustele, paljut poie võimalik hiljem kompenseerida. Algkooli jooksul kujunevad suurel määral õpihoiakud (oluliselt edu-ebaedu alusel), vaimsed võimed, kõne jne.

Mitmete maade kogemus, mis ei ole küll väljendatav täpsete kvantitatiivsete näitajate abil, viitab sellele, et 5-klassiline algkool on parem kui 4-klassiline ja 6-klassiline veel parem kui 5-klassiline.

Seega, mis räägib siis 5-aastase algkooli vastu? On viidatud majanduslikele ja organisatsioonilistele raskustele, mille vastu on raske vaielda. Küsimus on selles, kas me peame asumist 5-klassilise algkooli teele nii oluliseks, et need raskused ületada.

Ei oska kuidagi tõsiselt suhtuda argumentidesse, nagu teki-taks harjumine ühe õpetajaga kohanemisraskusi ainesüsteemile üleminekul. Arvame, et asi on risti vastupidine. Alg-kool peaks andma esialgse tervikliku (valdavalt empiirilise) maailmapildi. Geštaltpsühholoogia tuginedes: selleks, et sügavalt mõista osasid (ük-

sikud õppeained) peab enne omandama piisavalt hea ette-kujutuse tervikust. Samuti ar-vame, et harituse alamastme-te (teatud põhioskused, nagu lugemine, kirjutamine, arvuta-mine, teatud taktide, seoste teadmine jne.) suhte-liselt aeglasem ja kindlam omandamine säilitab paremini õpihuvi ja koolirõõmu ning na-gu mitmed uurimused näita-vad, annab hiljem ajalise kok-kuhoiu ning teeb lapse võime-lisemaks lahendama loovüles-andeid. Vähegi keerulisemaid mõtlemisoperatsioone eeldavad ülesanded jäävad paljudel õpilastel praeguse põhikooli teises astmes lahendamata sa-geli elementaarsel põhjustel — ei osata piisava kiiruse ja teadlikkusega lugeda ning ar-vutada, ei mäletata põhifakte, ei omata küllaldaselt empiiriliste kujutluste tagavara.

Ajanappus toob kaasa õpila-se tegevuse liigse reglementee-rimise, õpilane täidab pidevalt vaid käse ja juhtnööre, tal on vähe võimalusi iseseisvalt otsustada ja neid täide viia. See omakorda tingib sisemise õpihuvi vähenemist.

Ka seda, et 5-klassilisele alg-koolile pole ette nähtud direk-torit, ei saa pidada tõsiseks ar-gumendiks. Kui isegi nii palju ei suudeta seadust muuta, et 5-klassiline algkool saaks di-rektori, on üldse mõtetu rää-kida mingitestki muudatustest. Uus kool nõuab uut seadusand-lust.

5-klassiline kool tähendab tõesti poistele veel üht lisa-aastat naisõpetajaga, kuid ega meil mehi eriti palju pole võt-ta ka põhikooli teises astmes, ükskõik millisest klassist ta al-gab. Õpetaja, sealhulgas ka meesõpetaja probleem vajab lahendamist kooli struktuurist sõltumatult.

Nõustuda tuleb enamiku 5-klassilise algkooli poist esita-tud argumentidega: suurem õpilaskeskus, pikem viibimine kodulähedases maakohas, alg-kooli suurem elujõulisus, eriti seetõttu, et õpilaste arv on suu-rem. Leiame, et need argumen-did kaaluvad üles selle kooli-tüübi miinused.

Mõistame hästi paljude alg-õpetuse spetsialistide ja õpe-tajate vastuseisu 5-klassilisele algkoolile. Kuueaastaste kooli-minek jäi materiaalselt ja organisatoorselt tagamata. Veel enam, see raskendas meie koolide olukorda veelgi. Kui samal viisil, ilma oluliste täiendavate materiaalseste ku-lutusteta tahta üle minna 5-klassilisele algkoolile, oleme meiega selle vastu.

Kas keskkooli vanem aste 2- või 3-klassiline ehk kas põhikool 9- või 10-klassiline?

2-KLASSILISE VANEMA ASTME PLUSSID (10-klassilise põhikooli korral)

1. 10-klassiline põhikool tagab lõpetanute suurema küpsuse nii vastutusrikka otsustuse, nagu seda on kutse- või edasise õpingutee valikule, sealhulgas kujuneb sel-leks kõige vajalikum eeldus — eneseteadvus; 2. 10. kl. lõpuks kujuneb isiksuse suundumus; 3. õpilaste kontakt oma vanematega pikeneb (lühkuni edasi kutsekesk-kooli või tehnikumi ühiselamusse minek); 4. paremini ja odavamalt tagatakse osa vajalikust üldharidusest kutsehariduse jaoks; 5. õpilane saab kooli lõpetamise ajaks 16-aastaseks ja võib tööle minna; 6. on olemas SDV koge-mus.

3-KLASSILISE VANEMA ASTME PLUSSID (9-klassilise põhikooli korral)

1. Annab võimekamatele või-maluse korralikumaks üldharidu-seks; 2. vähendab õpetaja tööta-mist ebasoodsa kontingendiga, s. t. hariduse andmist neile, kes seda vastu võtta ei suuda või ei taha; 3. tagab kõrgkooli tuge-vama kontingendi; 4. võimaldab ulatuslikumalt üldharidusest diffe-rentseerida ja seega ka paremini arvestada õpilaste huvisid ja või-meid; 5. on olemas paljude maa-de kogemus.

Inge Unt, Peeter Kreitzberg

ALGUS 5. LK.

2-KLASSILISE VANEMA ASTME (10 kl. põhikooli korral) MIINUSED

1. Suur osa õpilasi pole suutelised või motiveeritud omandama 10-klassilist põhiharidust, nagu näitavad senised kogemused 8-kl. kooliga; 2. ei ole selge, mis teha nendega, kes ei suuda lõpetada 10-klassilist põhikooli; 3. oluliselt suureneb põhikooli klasse arv, ja koos sellega vajadus täiendavate klassiruumide järele; 4. üleminekul 10 kl-le põhikoolile tekivad ajutised häired kutseharidussüsteemi täitmisel õpilastega, samuti tööjõu bilansis; 5. üldhariduse kõrgem aste muutub pelgalt kõrgkooli ettevalmistuseks, millel puudub iseseisva lõpetatud keskkooli prestiiž; 6. keskkooli viimane aste jääb liiga lühikeseks; 7. õpilastel pole 2. astses keskkoolis aega tunda end sügavalt kooliga seotud olevat (õpilased on tulijad-minejad).

3-KLASSILISE VANEMA ASTME (9 kl. põhikooli korral) MIINUSED

pole otseselt esitatud.

10-kl. põhikooli ja 2-kl. keskkooli viimase astme vastu suunatud argumentid on olulisemad kui tema poolt esitatud. Pooldame 3-aastast keskkooli vanemat astet ja püüame oma seisukohta põhjendada.

Kas kõrgkooli eelaste või iseseisev keskkool

Seega kas keskkooli vanem aste on kõrgkooli eelaste või omab ta laiemat iseseisvat tähendust? Meie arvates peaks keskkooli vanem aste andma võimalikult laiale, potentsiaalselt võimekale õpilaskonnale täisväärtusliku, terviklikul maailma- ja kultuuripildil põhineva hariduse. See aste vastaks teiste maade gümnaasiumile, lütseumile, *high schoolile* jne. Õpilaste arv kooli viimases astmes peab tunduvalt ületama kõrgkoolidesse vastuvõetava. See tagab kõrgkooli tervendava konkursi ega lase õpilastel tekkida tunnet, et keskkooli vanemasse astmesse sattumisega on kõrgkooli sisseastumine enam-vähem kindlustatud. Viimane mõistagi kahjustaks nende õpimotivatsiooni. Samuti leiame, et ka kutsekeskkoolid ja keskeriharidussüsteem peavad tagama soovijatele võimaluse saada täisväärtuslikku keskkoharidust, realiseerida saab seda vastavalt diferentseeritud rühmade loomisega, nagu Eduard Tšerevaško luba meie õpetajate kongressil näitas.

3-aastane keskkooli aste võimaldab ulatuslikumat (ja meie arvates optimaalset) kooli diferentseerimist õpilaste võimetele ja huvidele vastavasse harudes.

3-aastane tsükkel on kahest elujõulisem ja tugevam ka õpetajate kaadri poolest, sest sellesse astmesse koonduvad tavaliselt (ja on võimalik koondada) erialaselt tugevad õpetajad, kel siis on ka paremad eeldused harukohaste ainete, samuti valik- ja fakultatiivainete õpetamiseks,

sama kehtib plaanis olevate integreeritud aineüklite kohta (näit. esteetiline kultuur, inimest ja ühiskonda hõlmavad ained).

Kas pikendada põhikooli 10 aastale ja koos sellega ka tegelikku koolikohustust? Selle ilusa idee tegelikud karid pole aga küllalt nähtaval. Põhilisele ohule ongi juba viidatud: kõigi õpilaste forsseeritud (seetõttu ka liberaalne, koos meile vägagi tuttavate pahedega) vedamine läbi veel ühe täiendava klassi. Pidagem meeles senist hoiatavat kogemust: iga-sugune ühtede õpilaste vägisi lõpetama panek demoraliseerib kaasõpilasi. Lühem põhikool toob aga kaasa varasema motivatsiooni hoolsaks õppimiseks neile, kes pürgivad kõrgkooli või erihariduse suure konkursiga aladele. Võib oletada, et diferentseeritud keskkool ja võimalus sinna varem astuda on senisest meelepärasem ka poistele, kelle kadumise pärast üldhariduskoolist (praegu on poisse keskkooli vanemas astmes alla 25%!) on eriti põhjust muretseda. Arvestagem, et 10. klassis õpiksid sinna konkursiga pääsenud, mis loob kohe soodsama eelduse kõrgematase-meliseks tööks.

Ka 10-klassilise põhikooli pooldajatele on enamasti selge, et kõiki õpilasi sealt «läbi vedada» pole reaalne. Ja seepärast on esitatud idee diferentseerida kool juba varem, näiteks kaheksandast klassist alates, s.t. suunata osa selle klassi lõpetajaid kohe lähema õppeajaga kutsekooli ametit õppima. Sealjuures räägitakse mitte debiilikutest ega arenguhäiretega lastest, vaid normaalintellektiga lastest, juttu on olnud 10—12% õpilastest. See tähendaks sisuliselt tagasiminekut endisele 7-klassilisele üldhariduskohustusele. Pealegi tekib küsimus, kas ei anna see võimalust kergel käel vabaneda sel hetkel halvemini õppivatest ja käituvatest lastest. Tõenäoliselt jällegi poistest, sest just nemad kalduvad murdeas halvemini käituma ja õppima, seda laadi konflikte kipuvad selles eas tekkima ka loovamate isiksustega.

Kergesti ja märkamatuult võib tegelikus elus enda vastandiks muutuda argument, et 10-klassilise kooli puhul saab õpilane kauem kodus lähedal elada. Praeguste keskkoolide muutmisel 10-klassilisteks tähendaks see ju väga suure hulga üldhariduskoolide õpilaste senisest palju varasemat saatmist kodunt eemale — üldhariduskooli internauti.

Mis puutub sellesse, et 10-kl. kooli lõpetanu on 16-aastane ja võib tööse minna, siis leiame, et selline otse tööleminek pole põhimõtteliselt õige. Mingit, olgu kui tahes lühikest kutseõpet vajab siiski igaüks.

Mõningad argumentid, mis on esitatud 10-aastase põhikooli ja 2-aastase keskkooli vanema astme kasuks, vajaksid vähemasti täpsustamist. Peame siin silmas seisukohta õpilaste eneseteadvuse väljaarendamise kohta 10. klassiks. Jättes kõrvalle kõikvõimalikud teoreetilised kahtlused, mis teki-ivad sel pinnal, et pole esitatud mingit kriteeriumi niisuguste otsustuste tegemiseks ja meie käsutuses puuduvad vähegi tõskindlad andmed eneseteadvuse väljaarenda-

mise kohta 10. klassiks, juhik-sime tähelepanu küsimuse praktilisele küljele. Õpilaste eneseteadvuse arendamisele oleme seni väga vähe tähelepanu pööranud. Õpilaste eneseteadvuse arengutase ei sõltu mitte ainult kooliaastate arvust, vaid paljugi sellest, kuidas me seda arendada püüame. Peale selle, edasise õpingute või elukutsevaliku otsustamisel pole ehk võrd-selt olulised kõik eneseteadvuse valdkonnad.

Arvame, et 9. klassi lõpuks on võimalik õpilasele luua piisavalt selge pilt tema võime-test (eriti koolipsühholoogi abiga), samuti aidata tal selgusele jõuda oma huvides ja kalduvustes.

Põhiargument, millega püütakse pareerida enamikku 10-klassilise põhikooli vastu suunatud argumente, seisab selles, et uue, vähendatud hariduse sisu korral õpilaste «järel-vedamise» pahed kaovad. Esiteks pole see sugugi kindel ja teiseks pidurdame koos sellega tugevamate õpilaste arengut ja vähendame oluliselt kogu kultuuri arengupotentsiaali.

Pooldame koolistruktuuri 5+4+3 a.

Kuidas eksperimen- teerida!

Kahtlusi tekitab näiliselt demokraatlik ettepanek eksperimenteerida uut koolistruk-tuuri kiiresti ja piiratud ula-tuses. 5—6 aastaga läheksime üle uuele struktuurile, ütleme 10% õpilastega, 1—2 aastat tegeleme tulemuste vaagimi-sega, võtame vastu otsuse, oletame, uue koolistruktuuri poolt. Järgneva 5—6 aasta jooksul läheme üle üldiselt. Küllalt pikk aeg. Peale selle, lubades eluõiguse mitmetele erinevatele koolistruktuuri-dele, tekib küsimus, kuidas hakkab välja nägema õpilaste liikumine eri koolitüüpide vahel. Veel raskemini lähen-datavaks probleemiks saab aga kvaliteetsete programmide ja õppekirjanduse koostamine kõigile koolitüüpidele. Oleme justkui unustanud, et meie kooliuuenduse põhiidee on hariduse sisu otsustav täius-tamine. Ja ükskõik, millise koolistruktuuriga me ei eksperimen-teeriks, ei kajasta tulemused muud kui seda, kui võrd oleme suutnud kasutada min-gi struktuuri poolt loodud võim-alusi, ja mitte niivõrd seda, kui hea või halb on üks või teine struktuur.

Mida eksperimen- teerida!

Senise ja varasemate üldrah-valike arutelude põhjal võib jelda, et põhiiline ja olulisim, mida koolikatselt eeldatakse, on üldhariduskooli vanema astme diferentseerimine haru-desse. Kuid praeguste plaani-de valgusel on see nihkunud ebamäärasesse tulevikku. Kui alustame katsega 1988. a. 6. klassis, siis harude loomise võimalus jõuaks kätte alles vile-kuue aasta pärast! Ja se-dagi täielikult kujul siis, kui kõik koolid peaksid järgmisel aastal katsele üle minema.

Sellega seoses ettepanek alustada nii vara, kui see on reaalne, keskkooli vanema ast-me diferentseerimisega.

Ükskõik missuguseks koolistruktuur ka ei kuju-neks, tema edasine mõju ühiskonnas arengule sõltub sellest, millised saavad ole-ma hariduse hankimise ai-nelised stiimulid, milliseks kujuneb hariduse prestiiž. See võib osutada kaugelt olulisemaks kui koolistruk-tuur ise.

Kooliuuendusprobleemide eduka lahendamise huvides tuleks põhjalikult kaalu-da, milliseid otsuseid niisugusel viisil ja kelle kaas-abil oleks otstarbekas la-hendada.

Praegu jääb püsti küsi-mus, mida me eksperimen-teerime. Mis näitajate abil me võime otsustada, et eks-

periment on ennast õigustanud? Eksperimenti seni-ne ettevalmistamine on tõm-tatanud hulga tähtsaid probleeme, mida kiirusta-des ja omaalgatuslikult vaevalt edukalt lahendada õnnestub. On aeg alustada viivitamatult uuenduste professionaalset ettevalmis-tamist.

KUIDAS
UUENDADA
KOOLI?

KUIDAS
UUENDADA
KOOLI?

KUIDAS
UUENDADA
KOOLI?